

можливості оприлюднення не виключає режим секретності). Вбачається, що подібні заходи сприятимуть вирішенню проблеми відповідності відомчих актів ОВС основним правам людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О. В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 584 с.
2. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України / О. М. Бандурка. – Х., 2004. – 780 с.
3. Капитонов С. А. Правообеспечительная функция милиции / С. А. Капитонов. – СПб.: Изд. Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – 338 с.

4. Про міліцію: Закон України за станом на 19 серпня 2014 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>

5. Цвік М. В. Про систему юридичних актів / М. В. Цвік // Вісник Академії правових наук України. – 2002. – № 4 (31). – С. 14–24.

6. Явич Л. С. Сущность права. Социально-философское понимание генезиса, развития и функционирования юридической формы общественных отношений / Л. С. Явич. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1985. – 207 с.

7. Керимов Д. А. Культура и техника законотворчества / Д. А. Керимов. – М.: Юрид. лит. – 1991. – 160 с.

8. Фігель М. В. Професійність в процесі здійснення правотворчості / М. В. Фігель // Актуальні питання реформування правової системи України: зб. наук. ст. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф., 30–31 травня 2008 р. / Уклад. Т. Д. Климчук. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. – С. 58–61.

УДК 342.9

ОКРЕМІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ПОТЕРПІЛОГО В АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Магда С. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правосуддя
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: У статті на основі аналізу чинного законодавства розглядаються окремі питання участі потерпілого в адміністративно-деліктному провадженні. Виходячи із сучасного розуміння проблеми запропоновано зміни та доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: потерпілий, права, стадія, постанова, правова допомога.

Анотация: В статье на основании анализа действующего законодательства рассматриваются отдельные вопросы участия потерпевшего в административно-деликтном производстве. Исходя из современного понимания проблемы предложены изменения и дополнения Кодекса Украины об административных правонарушениях.

Ключевые слова: потерпевший, права, стадия, постановление, правовая помощь.

Annotation: In the article on the basis of analysis of current legislation examined separate questions of participation of victim in an administrativno-deliktnom production. Coming from the modern understanding of problem changes and additions of Code of Ukraine are offered about administrative offences.

Key words: suffering, rights, stage, decision, legal aid.

На сучасному етапі розбудови правової держави вагоме значення набуває стан прав і свобод людини і громадянина як найважливішого інституту демократії. Не зважаючи на тотальні реформи, які відбуваються в країні, мають місце непоодинокі випадки порушення прав і свобод людини і громадянина. Пройде ще не один рік, до того моменту, коли ці права будуть визначати зміст і спрямованість діяльності держави, коли дійсно буде закріплено механізм цього захисту в національному законодавстві та забезпечена їх реалізація в правозастосовчій практиці. Аналіз норм чинного законодавства дає підстави стверджувати, що існує ряд проблем, які стосуються захисту прав, свобод та законних інтересів людини, в тому числі і в адміністративно-деліктному провадженні, питанням участі потерпілого в якому і присвячена ця робота.

Розробкою правового статусу потерпілого в адміністративно-деліктному провадженні займалися

такі вчені правники, як О. В. Агеев, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, І. Л. Бородін, Т. П. Василенков, Т. О. Гуржій, Є. Ф. Демський, Є. В. Додін, В. В. Зуй, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, А. Т. Комзюк, Б. М. Мартиненко, О. І. Миколенко, В. В. Нижников, Н. А. Олєфіренко, І. О. Оплачко, Р. В. Сінельнік, М. Р. Сиротяк, В. М. Скавронік та ін. Проте і на сьогодні це питання не втратило своєї актуальності.

Метою статті є висвітлення окремих питань реалізації прав потерпілого в адміністративно-деліктному провадженні та внесенні пропозицій з подальшого вдосконалення законодавства і практики його застосування.

Відповідно до ст. 269 КУпАП потерпілий – це особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду. Законом закріплено, що потерпілий має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, при розгляді справи користуватися правовою допомогою адвоката, іншого фахівця у

галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення [1].

Перше на що хотілося б звернути увагу, це момент визнання особи потерпілою в адміністративно-деліктному провадженні. Виходячи з наведеного положення можемо дійти висновку, що потерпілою особа визнається в момент спричинення шкоди. Звісно, що самого визнання відповідної особи в якості потерпілої замало. Необхідне документальне підтвердження цього факту, оскільки зазначення особи як потерпілої у правозастосовчих документах у справі про адміністративне правопорушення значно полегшує для неї отримання відшкодування спричиненої шкоди, як в адміністративно-деліктному провадженні, так і в цивільному судочинстві, а також гарантує залучення її до участі в провадженні у справі на стадії, на якій ця особа була визнана потерпілою та наступних за нею стадіях. У чинному КУпАП не зазначено хто, коли і в якому акті визнає ту чи іншу особу потерпілою. Аналізуючи протоколи про адміністративні правопорушення можемо відмітити, що в деяких із них ми взагалі не знаходимо відомостей про потерпілих, а в деяких, хоча і згадується про таку процесуальні фігуру, як потерпілий, проте останні взагалі прирівнюються до свідків. При незазначенні в протоколі особи в якості потерпілої, у такої особи в подальшому можуть виникнути проблеми із захистом своїх, прав, свобод та інтересів, про що нами уже наголошувалося. В іншій же ситуації, коли потерпілого прирівнюють до свідка, також порушуються права потерпілого, оскільки ці процесуальні фігури мають різну ступінь заінтересованості в результатах розгляду справи. Свідок – це особа, якій можуть бути відомі обставини, що належить з'ясувати по справі. І навіть той факт, що потерпілий може бути допитаний як свідок в адміністративно-деліктному провадженні не дає підстав стверджувати, що їх процесуальний статус однаковий. При цьому потерпілий може мати матеріально-правову зацікавленість у результаті розгляду справи, захищає в справі свої інтереси та вступає в процес за своєю ініціативою. Ще одним питанням, на яке необхідно звернути увагу є зазначення особи в якості потерпілої у постанові про адміністративне правопорушення. Переглядаючи окремі постанови суду у справах про адміністративні правопорушення, ми не знайшли ні у вступній, ні в резолютивній їх частинах жодної згадки про потерпілого [2-6]. Натомість, в описовій частині відповідних постанов міститься зазначення шкоди, яка була спричинена потерпілому в адміністративно-деліктному провадженні. Така ситуація, на наш погляд, пов'язана з вимогами законодавства щодо до змісту постанов, оскільки відповідно до ст. 283 КУпАП постанова повинна містити: найменування органу (посадової особи), який виніс постанову, дату розгляду справи; відомості про особу, щодо якої розглядається справа; опис обставин, установлених при розгляді справи; зазначення нормативного акта, який передбачає відповідальність за дане адміністративне правопорушення; прийняте по справі рішення. Якщо при вирішенні питання про накладення стягнення за адміністративне

правопорушення органами (посадовими особами), переліченими у пунктах 1-4 статті 213 КУпАП, одночасно вирішується питання про відшкодування винним майнової шкоди, то в постанові по справі зазначаються розмір шкоди, що підлягає стягненню, порядок і строк її відшкодування. Постанова по справі повинна містити вирішення питання про вилучені речі і документи, а також вказівку про порядок і строк її оскарження. Постанова суду (судді) про накладення адміністративного стягнення повинна містити положення про стягнення з особи, щодо якої її винесено, судового збору. Постанова колегіального органу приймається простою більшістю голосів членів колегіального органу, присутніх на засіданні. Постанова по справі про адміністративне правопорушення підписується посадовою особою, яка розглянула справу, а постанова колегіального органу – головоючим на засіданні і секретарем цього органу. У випадках, передбачених законодавством України, про захід робиться відповідний запис на протоколі про адміністративне правопорушення або постанова оформляється іншим установленим способом [1]. Тож, як видно з наведеного, в постанові по справі про адміністративне правопорушення орган (посадова особа), який уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення, не зобов'язаний у подібних рішеннях вказувати ні потерпілих, ні шкоду, яку таким потерпілим було заподіяно. Виходячи з того, що постанова по справі про адміністративне правопорушення є беззаперечним доказом, який у подальшому допоможе потерпілому в захисті своїх прав, а також у відшкодуванні заподіяної правопорушенням шкоди, вважаємо за необхідне змінити вимоги до змісту постанови по справі про адміністративне правопорушення шляхом доповнення ст. 283 КУпАП такими положеннями: вступну частину доповнити фразою «відомості про потерпілого», а в резолютивній частині зазначити, чи заподіяно майнову шкоду потерпілому і якщо так, то яку саме.

Наведена пропозиція є доцільною та впливає зі змісту ст. 280 КУпАП, відповідно до якої, орган (посадова особа) при розгляді справи про адміністративне правопорушення зобов'язаний з'ясувати: чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна конкретна особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації, трудового колективу, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [1].

Наступним на що хотілося б звернути увагу є питання законодавчо закріплених прав потерпілого. Перш за все, хотілося б розглянути право потерпілого на правову допомогу. Виходячи з аналізу ст. 269 КУпАП, така правомочність у потерпілого виникає лише з початком розгляду справи. Аналізуючи Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», ми знаходимо схожу норму, відповідно до якої видами адвокатської діяльності є: захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи,

стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення; представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні [7]. При цьому, потрібно зауважити що адміністративно-деліктне провадження розпочинається зі стадії порушення справи про адміністративне правопорушення та її розслідування, при цьому стадія розгляду справи про адміністративне правопорушення є тільки другою. Для того, щоб з'ясувати доцільність допуску захисника тільки з цієї стадії з'ясуємо, які процесуальні дії вчиняються на окреслених стадіях.

Стадія порушення справи про адміністративне правопорушення і її розслідування складається з таких етапів, як порушення справи, з'ясування причин і обставин вчинення правопорушення, виявлення винних, процесуальне оформлення результатів розслідування, направлення матеріалів для розгляду справи за підвідомчістю [8, с. 187]. При цьому, стадія розгляду справи про адміністративні правопорушення та винесення рішення у справі включає такі етапи: підготовка справи до розгляду та слухання справи, аналіз зібраних матеріалів про обставини справи, прийняття постанови по суті справи, доведення змісту цієї постанови до відома правопорушника [8, с. 193].

Виходячи з наведеного, нам не зовсім зрозуміла позиція законодавця щодо допуску захисника на стадію розгляду справи, оскільки значний обсяг процесуальних дій відбувається саме на першій стадії провадження на яку, відповідно до норм чинного законодавства, захисник не допускається. Вважаємо, що ситуація, яка склалася є неприпустимою, оскільки в цьому випадку наявні порушення положення ст. 59 Конституції України, відповідно до якої кожен має право на правову допомогу [9]. Не обходять це питання поза увагою і науковці. Приміром, Р. В. Сінельнік вважає, що захисник повинен вступати в процес з моменту складення протоколу про адміністративне правопорушення [10, с. 224]. Ми погоджуємося із твердженням В. Ю. Панченко та Н. О. Морозової щодо моменту виникнення права на юридичну допомогу у потерпілого в адміністративно-деліктних провадженнях та вважаємо, що виникнення права на юридичну допомогу в потерпілого потрібно пов'язувати не з розглядом справи про адміністративне правопорушення, а з певним юридичним фактом, який наступив раніше, - моментом фактичного обмеження прав, свобод та законних інтересів особи [11, с. 54-55].

З огляду на наведене вважаємо за необхідне внести відповідні зміни до законодавчо закріплених прав потерпілого з урахуванням пропозиції Н. А. Олефіренко щодо доповнення ст. 269 КУпАП такими правомочностями потерпілого: право вимагати порушення провадження про адміністративний проступок, право подавати докази, право виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, право оскаржити процесуальні дії посадових осіб [12, с. 724].

Таким чином, проведений аналіз положень законодавства що стосуються прав, свобод та інтересів потерпілого в адміністративно-деліктному провадженні потребує відповідного удосконалення в окресленій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Текст] // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
2. Постанова по справі про адміністративне правопорушення, справа № 613/2205/13-п від 06.01.2014 р. [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36596786>
3. Постанова по справі про адміністративне правопорушення, справа № 626/3299/13-п від 06.01.2014 р. [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36516270>
4. Постанова по справі про адміністративне правопорушення, справа № 646/12139/13-п від 08.01.2014 р. [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36548474>
5. Постанова по справі про адміністративне правопорушення, справа № 645/12667/13-п від 08.01.2014 р. [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36597821>
6. Постанова по справі про адміністративне правопорушення, справа № 628/3/14-п від 08.01.2014 р. [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36547308>
7. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 1438.
8. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. [Текст] / Т. П. Мінка, С. М. Алфьоров, Р. В. Миронюк та ін.; за заг. ред. Т. П. Мінки. – Х.: Право, 2013. – 352 с.
9. Конституція України [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
10. Сінельнік Р. В. Аналіз досвіду країн СНД у сфері нормативного визначення правового статусу захисника в адміністративно-деліктному процесі та основні пріоритети його запозичення в Україні / Р. В. Сінельнік [Текст] // Держава і право: юридичні і політичні науки. – 2009. – Вип. 46. – С. 219-225.
11. Панченко В. Ю., Морозова Н. А. Своевременность юридической помощи в производстве по делам об административных правонарушениях / В. Ю. Панченко, Н. А. Морозова [Текст] // Административное право и процесс. – 2013. – № 5. – С. 52-55.
12. Олефіренко Н. А. Особливості правового статусу потерпілої особи як учасника адміністративно-деліктного провадження / Н. А. Олефіренко [Текст] // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 722-726.